

Baka Istvának baráti levelével: Kerék Fűre

Baka István: DÖBLING

1986. III. 28.

Újabb magyar líránkban kivételesen ritka az az elszántság, komoly felelősségtudat, amellyel a szekszárdi születésű, Szegeden élő Baka István egy kimerült, sallangtalanul tiszta magyarságtudat, korszerűen értelmezett hazafiságfogalom kialakításán munkálkodik költészetében. Eddigi versköteteiben (*Magdolna-zápor 1979, Tűzbe vetett evangélium 1981*) már érett eredményeit könyvelhette el az olvasó ilyen irányú költői törekvéseinek.

Új kötetének címadó nagy versét, a *Döbling*-et a legnagyobb magyar, Széchenyi István sorstragikuma köré szervezi, emberi-politikusi drámáját ragadja meg kivételes intenzitással, eleven költői erővel és érzékletességgel. Hogy Baka nemcsak a rövid, dalszerű formákban képes lényegre törő tömörséggel fogalmazni meg mai gondolatokat, érzéseket, aktuális gondokat, hanem az ún. hosszú versben is el tudja kerülni a bőbeszédűséget, terjengősséget (ami sajnos, nem minden pályatársára jellemző), arra már előző könyve, a *Tűzbe vetett evangélium* Ady Endre emlékének ajánlott *Háborús téli éjszaka*

című, kilenc opusból álló költeménye szolgáltatott szemléletes, kitűnő példát. Azt, hogy újabb nagy költeménye a magyarság sorskérdéseit Adyéhoz hasonló szenvedélyességgel és tragikummal magáévá-élő Széchenyi alakjához kapcsolódik, semmiképpen sem tekinthető véletlen mozzanatnak lírájában. Történelmi érdeklődésének irányát jelzi mindez, törekvéseinek magától értetődő folytonosságát. Megdöbentő, víziószerű rajzát kapjuk ebben a költeményben a „Döbling-Magyarország-Pokolnak”, azoknak a társadalmi, politikai viszonyoknak, amelyek logikusan vezettek el Széchenyi sorsának tragikus végkifejletéig. Drámai csúcspontját a költemény az V.-VI. részben éri el, a viharos éjszaka romantikus és szürrealista képi elemekkel megérezkített rajzában, mely szervesen összefonódik Széchenyi zaklatott lelkiállapotának, kozmikus arányúvá növvő kétségbeesésének megjelenítésével:

*poklok és mennyek összecsapnak
villám reccsen és kettéhasadnak*

felhő-angyalingek angyalborda-
xilofont ver a sátáni horda
harangszoknyák alá nyúl a dögnép
kitépi a kongás ágyékszörét
Döbling Döbling éjfél üt az óra
összeforr két villám-mutatója
súlyos kriptafedelét a holdnak
félreheringítették a holtak
s mélyéből sivalkodva kitörnek
az Orion-csillagbeli szörnyek
előzönlük a levert vidéket
Haynau- és Bach-pofájú rémek

– hasonló plaszticitással, rendkívüli vizuális erővel görgeti súlyos képeit az utolsó sorokig, a szörnyű éjre virradó hajnal baljós látomásáig, „amíg a virradat vörös csuklyás bakó / az égi verpad grádicsára lép”.

A kötet első, *Isten fűszála* c. ciklusa látszatra könnyedebb hangvételű darabokkal, méghozzá bevallottan dalokkal indul. (*Dalok harmincévesen*) Az életérzés azonban végsősoron itt is tragikus, az emberi-költői szándékkal szembefeszülő erőkkkel pörlekedik a költő: „Csillagok, csillagok, Mennysország / kőkerítésén üvegcserepek, / elvérzik rajtatok a zsoltár, / Isten elébe nem mehet.”

Baka legmerészebb képzettársításait is mívesen megalapált formába fegyelmezi, s sajátos, láttató erejű realizmussal teszi megfigyeléseit, látomásait valóságizűvé, a hétköznapi valóságtól el nem szakadóvá, mint *A Nagy Vadász* című allegorikus-szimbolikus költeményében, amely az emberi lét vak, kozmikus erőknél való kiszolgáltatottságát sűríti egyetlen nagyformátumú képbe, a Nagy Vadász „szemeiből / ólomsörét pislog s mi kushadunk, ” s „hiába / lengünk ki jobbra-balra, telibe találja / az utolsó szavunkat is.” Hasonlóan baljós hangulatú a *Pohárköszöntő*, mely Baka költőnemzedékének sorsérzését is példázza egyben: „mert mi lettünk / a tavak mélyekből a hajnalt / kimerték s mi vagyunk az Isten / hóbefűtta lábnyomai / a mi vérünk alkonyodik a borban / IGYUNK HÁT EZ AZ UTOLSÓ POHÁR”.

Több költőtársához hasonlóan Baka úgy látja, hogy a századvég magyar költészetében mindinkább kivehetővé válnak olyan törekvések is, amelyek szakítva a nép, a nemzet nagy költőinek által megfogalmazott sorskérdéseinek vállalásával, a közös gondok kimondásával, megkérdőjelezzik a költészet közösségteremtő, megtartó erejét, küldetését, pusztá formai játékká, üres kísérletezéssé silányítják a költészetet. A költő

intelve a századvég költőiehez teljesen egyértelmű, elutasítja az efféle költői magatartásformákat:

*A húsként pirosuló alkonyatot
ellepték csillag-kukacok,- hiába
vágjuk a holdfényt hagymakarikákra:
nem nyomja el a rothadásszagot.
(A századvég költőiehez)*

Baka István saját feladatát, törekvéseit dokumentálva mintegy, a magyar költészet olyan alakjaihoz kapcsolódik, akik saját létüket, költői világuk érvényességét nemzetük jelenéhez, múltjához, jövőjéhez kötötték, attól tették függővé, költészetük szolgálat volt a szó legszebb értelmében, jó ügyek, haladó eszmék szolgálata s így népünk legfontosabb érdekei is. Ezért ír verset a költő Zrínyiről (*Zrínyi*), ezért ajánlja egyik szép költeményét József Attila emlékének (*Isten fűszála*), ezért utazik *Ady Endre vonatán* azzal a rendíthetetlen hittel, hogy: „nem tarthat már nagyon soká az út / hamarosan megérkezem.” Vagy idézi meg másutt Liszt alakját. (*Liszt Ferenc éjszakája a Hal téri házban*)

De hosszan sorolhatnánk még a kötet nagyerejű verseit, szívesen foglalkoznánk velük is részletesebben, de terjedelem hiányában itt hadd utaljunk legalább roppant képi áradásuk, erőteljes megformáltságuk okán a Gustav Mahler emlékének szánt *Trauermarsch* címűre és a kísérteties hangulatú *Mefisztó-keringő*-re. Mindkettő Baka költői tehetségének, teremtő erejének méltó reprezentánsa, a kötet címadó nagy vershez mérhető. A képi alakításmód, az egységes szerkesztés példájaként ezúttal mégis inkább egy rövid terjedelmű kis remekét idézzük egészében, mint olyant, amely kicsiben példázza Baka alkotómódszerét:

*A rókabundás alkonyat
most lendül át az égi partra,
s csillag-sövényen fönnakad
bozontos, rozsdaszínű farka.*

*Kitépi és tovább szalad,
nyomára forró vért csöpögtet,
és mint pityergő vadnyulat,
kijeti szájából a földet.*

(Alkony)

Olvadás közben az olvasó tapasztalhatja, hogy ugyanezzel az ihletettséggel és tudatossággal alakítja hosszabb költeményeit is, mint fentebb

már jeleztük. Tömörség, nyelvi ökonómia, kitűnő komponáló képesség jellemzi versszövegeit.

Hadd zárjuk azzal: a *Döbling* egy, az olvasó további érdeklődésére számot tartó költői pálya újabb jelentős állomása, mai lírai termésünk legjavához sorolható mondandóinak súlya, elmé-

lyült gondolatisága és változatos megformáltsága okán. Méltán várjuk tehát fokozott kíváncsisággal a ritkán szóló, de mindig lényeges dolgokat, közös gondjainkat versbe-emelő költő új alkotásait. (*Szépirodalmi*, 1985)

KERÉK IMRE